

Mislukte wraakoefening tegen Appingedam

Begin deze eeuw noemde Groningen zich vol trots de derde handelsstad van Nederland. Deze positie had zij evenwel niet van de een op de andere dag verworven. De handel kende al een lange traditie in de stad Groningen.

DOOR RUBEN SCHORTINGHUIS
EN MARJA KIEL

Lange tijd was de stad mede door het, officieel in 1473 verkregen, stapelrecht en de geografische ligging het machtscentrum van de provincie. Die macht strekte zich ver uit. Maar daar was niet iedereen even gelukkig mee...

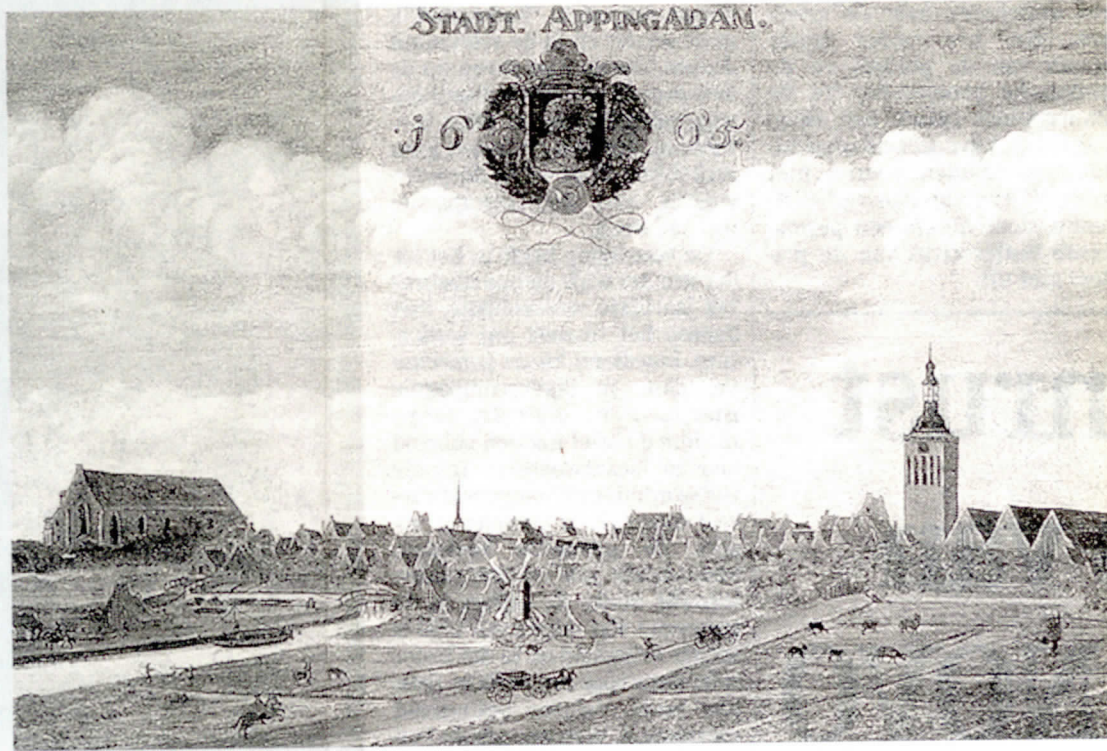
De stad lag geografisch gezien vrij gunstig. Immers, de twee riviertjes de Aa en de Hunze stroomden tot vlakbij de stad. Toen rond 1400 het graven van het Schuitediep voltooid was, stroomde de Hunze zelfs tot binnen de stadsmuren. Bovendien lag de stad precies op de grens van klei- en zandgronden. Hierdoor vormde de stad een natuurlijk trefpunt voor de bewoners van de omliggende streken. Aan het eind van de Middeleeuwen was de stad uitgegroeid tot een markt- en handelscentrum van grote betekenis. Groningen was zelfs de belangrijkste stad van het Noorden van Nederland. In onze streken kon alleen Appingedam een beetje met Groningen wedijveren. In de stad werden diverse paarden-, vee- en gewone markten gehouden. De inwoners van Groningen deden voortdurend al het mogelijke om het alleenrecht op deze markten te houden. Zo werd handelaren verplicht al hun goederen eerst te Groningen ter markt te brengen, het zogenoemde stapelrecht van de stad. De stadskas werd door dit stapelrecht goed gespekt. Dat dit niet overal in goede aarde viel,

Half december verschijnt bij REGIO-Project Uitgevers 'Het verhaal van Groningen' van de historicus drs. Jan de Vries. Hij vertelt daarin op boeiende wijze de geschiedenis van stad en provincie Groningen. Wie het gaat lezen zal al snel tot de ontdekking komen dat de geschiedenis dat de historie van Groningen niet zo onbekend is als vaak wordt gedacht. Het boek (ISBN 90-5028-096-x) telt 240 pagina's, is rijk geïllustreerd en gaat in de winkel f 39,95 kosten. Momenteel geldt een introductieprijs van f 34,95. De komende tijd zullen in deze krant (en op deze pagina) een aantal voorpublicaties worden geplaatst met betrekking tot het boek, dat als een soort nieuw standaardwerk van de Groninger geschiedenis mag worden beschouwd. Vandaag aflevering 1.

spreekt wel haast voor zich. Vooral met de Ommelanders had de stad heel wat te stellen over het vermaledijde stapelrecht. De Groninger Ommelanden hadden altijd een zelfbewuste positie ingenomen en wensten niet overheerst te worden door de stad. De stapel dwang, die de stad de rest van de provincie opdrong, was hen dan ook een doorn in het oog. Ondanks verwoede pogingen slaagden de Ommelanders er echter niet in het stapelrecht aan de stad te ontnemen. Pas in de Franse Tijd, aan het einde van de achttiende eeuw, zou het Groninger stapelrecht verdwijnen.

Vieze smaak

De handel was een voortdurend twistpunt tussen de stad en de Ommelanden. Groningen had bijvoorbeeld het monopolie op de levering van bier aan de Ommelanden. In die tijd was het

Appingedam in vroeger jaren, naar een paneel van Claes Hendericxs uit 1685. Nog verder terug in de geschiedenis belegerde een boos Groningen de Fivelstad.

water beslist niet schoon. Het werd overal voor gebruikt: om de was te doen, om afval te storten, als openbaar riool enzovoort. In plaats van water dronken daarom liever bier, hoewel ook daarbij water wordt toegepast. Koffie en thee kende men nog niet en bier was dan ook min of meer een volksdrank. De Ommelanders kregen blijkbaar alleen een vieze smaak in hun mond bij de gedachte Gronings bier te moeten drinken en stichtten prompt twee eigen brouwerijen. Zo'n 'grove'schending van de rechten van de stad kon het stadsbestuur niet over zijn kant laten gaan. Uit wraak werden enkele Ommelander heren, die in de stad verbleven, gearresteerd en in een donkere kerker geworpen. Pas vele maanden later werden ze vrijgelaten. In de ogen van de stad-Groningers was Appingedam ook al zo'n lastpak. Toen de Gronin-

gers in 1501 Appingedam belegerden, maar ondanks verwoede pogingen er niet in slaagden het stadje in te nemen, probeerden ze het op een andere manier. Met veel inventiviteit bevestigden men twee schepen op elkaar en plaatste hierop een zwaar kanon.

Gebulder

Vanuit het midden van het Damsterdiep openden de Groningers het vuur. Het gebulder klonk tot ver in de omstreken. De Dammers kregen de ene granaat na de andere om de oren. Het leek er op dat het inmiddels zwaargetrouwen Appingedam zich zou moeten overgeven. Maar de uit Oost-Friesland afkomstige Meinst Hilgedag, die al een tijdje in Appingedam verbleef, gooide voor Groningen roet in het eten. Hij bood aan naar het Groninger vaartuig te zwemmen om de touwen los te snijden. Het

plan was een groot succes. Onderwater slaagde Hilgedag in zijn opzet, maakte de touwen los en nam de uiteinden mee tot in de vesting. Tot ontzetting van de Groningers trokken de Dammers vervolgens het logge gevaarte binnen de vesting. De rollen waren omgekeerd en het gevaar voor Appingedam geweken. Toch kon Appingedam niet op tegen de economische overmacht van Groningen. De stad bleef, ondanks grote oorlogen in latere eeuwen (wie kent niet de strijd tegen Bommen Berend), groeien en kon zich rond 1900 nog altijd met recht de derde handelsstad van Nederland noemen. Weliswaar is er sinds het begin van deze eeuw veel veranderd, toch vervult Groningen nog steeds een belangrijke regionale maar zeker ook nationale rol. Maar de macht die Groningen ooit bezat, ging in de loop der tijd voorgoed verloren.